

Η καταστροφή της Χίου

Και ξαφνικά, στ' ανοιχτά της Αγίας Ελένης, στη Χίο, φάνηκαν οχτώ μπρίκια και δέκα σακολέβες. Πιάσανε ανενόχλητοι στον μόλο. Στο νησί βγήκαν 2.500 Σαμιώτες ανεμίζοντας τις σημαίες της επανάστασης. Οι Τούρκοι της Χίου αιφνιδιάστηκαν κι έσπευσαν να κλειστούν στο κάστρο. Μέσα σε κλίμα ξέφρενου ενθουσιασμού των κατοίκων, οι νεοφερμένοι κήρυξαν την επανάσταση. Ήταν 11 Μαρτίου του 1822. Για τρεις βδομάδες, οι Χιώτες μπορούσαν να πανηγυρίζουν.

Η Σάμος ήταν ανάμεσα στα πρώτα νησιά που ελευθερώθηκαν το 1821. Ήρωας της εκεί επανάστασης, ο Λυκούργος Λογοθέτης, που βοηθήθηκε από τον ελληνικό στόλο. Γειτονικό νησί, η Χίος εξακολουθούσε να βρίσκεται σκλαβωμένη, αν και τα Μαστιχοχώρια τής εξασφάλιζαν καλή μεταχείριση. Χιώτες πατριώτες πήγαν στη Σάμο και πρότειναν στον Λογοθέτη να τους βοηθήσει να ξεσηκωθούν. Εκείνος έγραψε στον Δημήτριο Υψηλάντη, μελλοντικό πρόεδρο του Βουλευτικού, ζητώντας την άδειά του.

Ο Υψηλάντης του έγραψε, στις 21 Δεκεμβρίου, πως η εποχή δεν ήταν κατάλληλη. Του σύστησε να περιμένει. Με γράμμα του, στις 20 Ιανουαρίου, ο Λογοθέτης απάντησε ότι συμφωνούσε. Οι Χιώτες συνέχιζαν να πιέζουν. Νέα αντιπροσωπεία τους έφτασε στη Σάμο. Δήλωσαν πως δεν μπορούσαν να περιμένουν άλλο, πως η επιτυχία του ξεσηκωμού στη Σάμο αποτελούσε εγγύηση και για τη Χίο και πως ο Βεχίτ πασάς φορολογούσε άγρια τα Μαστιχοχώρια. Ο Λογοθέτης υποσχέθηκε να βοηθήσει.

Στις 10 Μαρτίου του 1822, χωρίς να ειδοποιηθούν η επαναστατική κυβέρνηση και τα νησιά που διέθεταν στόλο, οι επαναστάτες σαλπάρανε από τη Σάμο. Πιάσανε στην Αγία Ελένη της Χίου, την άλλη μέρα. Στο νησί βγήκαν 2.500 οπλισμένοι και κήρυξαν την επανάσταση.

Τα νέα μαθεύτηκαν και προκάλεσαν οργή στους Τούρκους και τρόμο στα ναυτικά νησιά. Έξι πλοία από τα Ψαρά, έσπευσαν στη Χίο, όπου επικρατούσε μεγάλος ενθουσιασμός. Όμως, στις 25 Μαρτίου κι έχοντας επικεφαλής τον ναύαρχο Καρά Αλή, ο τουρκικός στόλος βγήκε από την Καλλιπολη και κατευθύνθηκε στη Χίο, όπου οι Τούρκοι του κάστρου κρατούσαν ακόμη. Έφτασαν στις 30 Μαρτίου.

Προηγήθηκε σφοδρός κανονιοβολισμός. Ακολούθησε απόβαση 7.000 ανδρών. Ξεκίνησε η μεγάλη σφαγή. Οι Τούρκοι έσφαζαν τέσσερις μέρες συνέχεια, ενώ νέες ενισχύσεις έφταναν στο νησί ανεβάζοντάς τους επιδρομείς σε 15.000. Όσοι από τους νησιώτες κατάφεραν να γλιτώσουν, πήραν τα βουνά. Η επανάσταση πνίγηκε στο αίμα, οι Σαμιώτες έφυγαν και, στις 2 Απριλίου, Κυριακή του Πάσχα, τίποτα πια δεν κινιόταν στο ματωμένο νησί.

Οι πρόξενοι των ξένων δυνάμεων στο νησί αποφάσισαν να επέμβουν. Ζήτησαν από τον Καρά Αλή να δώσει διαταγή να σταματήσουν οι σφαγές, αφού έτσι κι αλλιώς η επανάσταση είχε κατασταλεί. Ο Τούρκος ναύαρχος εγγυήθηκε στους προξένους Αγγλίας, Αυστρίας και Γαλλίας ότι θα δώσει αμνηστία στους επιζώντες που θα γυρνούσαν στα χωριά τους. Οι πρόξενοι έπεισαν το λαό να επιστρέψει. Τότε, ο Καρά Αλή έδωσε διαταγή ν' αφανιστούν όλοι οι χριστιανοί του νησιού. Σφάχτηκαν 27.000 και 47.000 στάλθηκαν στα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής. Από τους πάνω από 100.000 κατοίκους που είχε το νησί, έμειναν 2.000.

Η παρασπονδία και η ομαδική σφαγή τάραξαν την Ευρώπη, ξεσήκωσαν θύελλα αντιδράσεων και γέμισαν οργή τους Έλληνες. Μεγάλοι ζωγράφοι εμπνεύστηκαν από το γεγονός κι ο Βίκτωρ Ουγκώ έγραψε περίφημο ποίημα. Την εκδίκηση, όμως, την πήρε ο Κωνσταντίνος Κανάρης, δυο μήνες αργότερα.

Ο ναύαρχος Καρά Αλή ήταν ειδικός στις καταστροφές αλλ' όχι ιδιαίτερα ικανός στις ναυμαχίες. Όταν ξέσπασε η ελληνική επανάσταση, πήγε στο Γαλαξίδι και το κατέστρεψε. Μετά, ναυμάχησε με τον Ανδρέα Μιαούλη, έξω από το Μεσολόγγι, και νικήθηκε. Τέλη Μαρτίου με αρχές Απριλίου του 1822, προκάλεσε παγκόσμια συγκίνηση, με την καταστροφή της Χίου και την άτιμη παρασπονδία του, που οδήγησε στη μεγάλη σφαγή.

Ο εκδικητής Κωνσταντίνος Κανάρης γεννήθηκε το 1790 στα Ψαρά. Όταν ξέσπασε η ελληνική επανάσταση, ήταν ήδη ένας ψημένος ναυτικός. Στα 1822, διψούσε να εκδικηθεί τον Τούρκο ναύαρχο. Ήταν μαζί με τον Μιαούλη, όταν ο ελληνικός στόλος αιφνιδίασε τους Τούρκους, τη νύχτα 18 Μαΐου 1822, με αποτέλεσμα να χτυπιούνται μεταξύ τους, ενώ τα ελληνικά κανόνια βύθιζαν τα πλοία τους. Όμως, ο αντικειμενικός στόχος των Ελλήνων να καταστρέψουν την τουρκική ναυαρχίδα δεν πέτυχε. Γύρισαν στα Ψαρά.

Στις 31 Μαΐου, τα σπετσιώτικα πλοία αποχώρησαν, παρά τα παρακάλια των Ψαριανών. Την ίδια μέρα, Ψαριανοί και Υδραίοι αποφάσισαν να χτυπήσουν τους Τούρκους με πυρπολικά. Το άλλο πρωί, 1 Ιουνίου, ένα υδραϊκό μπουρλότο με αρχηγό τον Ανδρέα Πιπίνο κι ένα ψαριανό με αρχηγό τον Κωνσταντίνο Κανάρη ξεκίνησαν να συναντήσουν την τουρκική αρμάδα. Ξημέρωνε 7 Ιουνίου του 1822, όταν τα δυο πυρπολικά πλησίασαν τα εχθρικά πλοία. Η ναυαρχίδα ήταν φωταγωγημένη, καθώς οι Τούρκοι γιόρταζαν το ραμαζάνι κι ο Καρά Αλή φιλοξενούσε σ' αυτήν όλους τους αξιωματικούς του στόλου. Ο Πιπίνος κόλλησε το μπουρλότο του βιαστικά στην αντιναυαρχίδα, χωρίς να καταφέρει να την κάψει. Ο Κανάρης πήγε από τη μεριά που φυσούσε και κόλλησε το δικό του μπουρλότο στη ναυαρχίδα.

Μέσα σε λίγα λεπτά, οι φλόγες έζωσαν το πλωτό μεγαθήριο, προκαλώντας πανικό. Καθώς οι εκρήξεις διαδέχονταν η μια την άλλη, ένα φλεγόμενο κατάρτι έπεσε πάνω στο κεφάλι του Καρά Αλή και τον σκότωσε. Από τους 2.000 αξιωματικούς και ναύτες που βρίσκονταν στο πλοίο, ελάχιστοι γλίτωσαν. Το χτύπημα ήταν συντριπτικό.

Ο Κανάρης γύρισε στα Ψαρά, όπου τον υποδέχτηκαν σαν ήρωα. Τα μπουρλότα του έκαναν θραύση, στα κατοπινά χρόνια. Στις 29 Ιουλίου του 1825, έφτασε ως το λιμάνι της Αλεξάνδρειας προσπαθώντας να κάψει τον τουρκικό στόλο. Μετά την απελευθέρωση, έγινε γεροϋσιαστής. Το 1862 τον βρήκε ναύαρχο να παίρνει από τον βασιλιά Όθωνα την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης. Την επέστρεψε, όταν ο Βαυαρός πρόβαλε αντιρρήσεις για κάποιους από τους υπουργούς που πρότεινε. Με την έξωση του Όθωνα, εκλέχτηκε μέλος της τριανδρίας και μετείχε στην αντιπροσωπεία που πήγε να προσφέρει το στέμμα στον Γεώργιο Α'. Αργότερα, έγινε πρωθυπουργός (1864 - 1865 και 1877). Η Βουλή ψήφισε να του απονεμηθεί τιμητική σύνταξη. Την αρνήθηκε. Πέθανε φτωχός και τιμημένος, το 1878.

(Έθνος, 11.3.1999) (τελευταία επεξεργασία, 2.3.2009)